

по певним категоріям справ, так і про ситуації, коли великі судові витрати чи складні процедури роблять судові позови фактично недоступними (Ківалов С. В. Актуальні проблеми судового захисту прав людини в Україні і міжнародні стандарти // Актуальні проблеми політики: зб. наук. пр. — Одеса: Юрид. л-ра. — 2002. — Вип. 13–14. — С. 3–10)

АЛЕКСЕЄВА Н. С.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірантка кафедри цивільного процесу

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ІНСТИТУТУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Забезпечення позову має важливе значення для захисту порушеного, невизнаного чи оспорюваного права та охоронюваного законом інтересу учасників цивільного процесу. Неправильне застосування положень зазначеного інституту може призвести до необґрунтованого порушення прав як позивача так і відповідача.

У судовій практиці час від часу виникають проблеми пов'язані з вжиттям заходів забезпечення позову, незважаючи на надання Верховним судом України рекомендацій щодо порядку вжиття заходів забезпечення позову.

Забезпечення позову — це вжиття судом, у провадженні якого знаходиться справа, заходів щодо охорони матеріально-правових інтересів позивача проти несумлінних дій відповідача, що гарантує реальне виконання позитивно прийнятого рішення. Заходи із забезпечення позову вживаються судом виключно за заявою осіб, які беруть участь у справі (Погрібний С. О., Гонгало Р. Ф., Волкова Н. В. Цивільний процес України. 2011, с. 74).

Забезпечення позову не порушує принципів змагальності та процесуальної рівноправності сторін. Його мета не допустити утруднення чи неможливості виконання судового акта (Гнатенко А. В., Луспенник Д. Д. Деякі особливості застосування судами заходів забезпечення позову при розгляді цивільних справ. 2009, с.42).

Точне й неухильне дотримання судом України норм чинного законодавства під час розгляду заяв про забезпечення позову є необхідною умовою здійснення завдань цивільного судочинства, які полягають у справедливому, неупередженому та своєчасному розгляді і вирішенні цивільних справ з метою захисту порушених прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб та інтересів держави.

Процесуальному інституту забезпечення позову присвячені ст.ст. 151–155 ЦПК України.

У застосуванні зазначених норм на практиці виникає низка проблемних питань. Серед них — питання про захист прав відповідача від наслідків забезпечення позову у цивільному процесі.

Вирішуючи питання про забезпечення позову, суд повинен брати до уваги інтереси не тільки позивача, а й інших осіб, права яких можуть бути порушені у зв'язку із застосуванням відповідних заходів (Беліков О. Забезпечення позову в цивільному судочинстві. 2007, с.115).

Закон гарантує захист прав і інтересів відповідача при застосуванні заходів забезпечення позову.

Згідно ст. ст. 154, 155 ЦПК України, відповідач має право: просити суддю про заміну способу забезпечення позову, при забезпеченні позову, що має грошову оцінку, замість допущеного забезпечення, внести на депозитний рахунок суду суму, зазначену у позовній заяві, має право на відшкодування завданої йому шкоди забезпечення позову, подати заяву про скасування заходів забезпечення позову, оскаржити ухвалу про забезпечення позову.

Необхідність захисту інтересів відповідача проти необґрунтованих обмежень при вжитті заходів забезпечення позову в цивільному процесі проявляється у тому, що заходи забезпечення позову з одного боку є важливою гарантією забезпечення реалізації майнових і немайнових прав заявника, а з іншого боку, зазначена гарантія надається за рахунок обмежень прав відповідача через застосування до нього зазначених заходів, у зв'язку з чим відповідач на певний строк позбавлений можливості розпоряджатись своїм майном, грошовими коштами чи здійснювати іншу діяльність.

У ЦПК України відсутня вказівка на те, що особою, що має право на відшкодування зазначених збитків, має бути саме відповідач. Дана обставина свідчить про те, що вимагати відшкодування збитків може не тільки відповідач, а й інша особа, інтереси якої порушує виконання ухвали про забезпечення позову.

Тому питання про вжиття заходів забезпечення позову повинно вирішуватись з урахуванням охорони прав і інтересів відповідача та інших осіб.

Важливим інструментом реалізації права на відшкодування збитків, завданих забезпеченням позову, є інститут зустрічного забезпечення, тобто можливість суду зобов'язати позивача забезпечити його вимогу заставою, достатньою для того, щоб запобігти зловживанню забезпеченням позову. Грошова застава вноситься на депозитний рахунок суду. Відповідно до ч. 4 ст. 153 ЦПК України, розмір застави визначається судом з урахуванням обставин справи, але не повинен бути більшим за розмір ціни позову.

Однак, зазначений спосіб захисту прав відповідача від необґрунтованих заходів забезпечення позову є недосконалим. Його недосконалість, насамперед, проявляється у тому, що суд має право, а не обов'язок вимагати зустрічного забезпечення під час забезпечення позову. Законом не визначено перелік підстав для застосування такого засобу забезпечення інтересів відповідача.

Також, законодавством не передбачено можливість застосування забезпечення вимоги позивача заставою за клопотанням відповідача, що вказує на нерівне становище сторін під час захисту своїх прав та інтересів, відповідач позбавлений можливості запобігти необґрунтованому застосуванню по відношенню до нього заходів забезпечення позову, що призведуть до можливого завдання збитків.

Вжиття заходів забезпечення позову відносно відповідача може бути пов'язано для нього з матеріально-правовими обмеженнями і можливими збитками. У зв'язку з цим законом передбачене право відповідача на захист своїх прав від наслідків вжиття забезпечення позову, що призвело до завдання йому збитків, однак механізм реалізації зазначеного права є не достатньо ефективним.

Надання права відповідачу на зустрічне забезпечення вимог позивача може вдосконалити та розширити існуючий механізм захисту та гарантій інтересів відповідача в процесі реалізації забезпечення позову в цивільному судочинстві.

Вдосконалення ефективності системи цивільних процесуальних норм, що формулюють підстави та порядок застосування механізму забезпечення позову та способи захисту прав як позивача так і відповідача, також сприятиме утвердженню принципу рівності сторін перед законом і судом.

БУТ І. О.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного процесу

НАУКОВІ ПОГЛЯДИ НА ПРАВОВУ ПРИРОДУ ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДУ

Погляди науковців на правову природу третейського суду різняться. В данному контексті на окрему увагу заслуговують теорії, сформульовані щодо міжнародного комерційного арбітражу, оскільки вони також сприяють з'ясуванню правової природи третейського суду. Основними теоріями, які визначають правову природу третейського суду є: